

Ivan BOTICA, Danijela DOBLANOVIĆ ŠURAN, *Registar crkve i bratovštine sv. Ivana Krstitelja u Boljuncu (1576. – 1672.)*. Državni arhiv u Pazinu, Pazin, 2021., 464 str.

Knjigu *Registar crkve i bratovštine sv. Ivana Krstitelja u Boljuncu (1576. – 1672.)* priredili su iskusni izdavači tekstova novovjekovne glagoljske administrativne pismenosti Ivan BOTICA i Danijela DOBLANOVIĆ ŠURAN, a objavio ju je Državni arhiv u Pazinu 2021. godine kao 54. svezak niza *Posebni izdanja* te kao 14. knjigu u nizu *Glagoljski rukopisi*. Uz faksimil rukopisa, odnosno preslike izvornika, izdanje sadržava njegov latinični prijepis i popratne tekstove. Faksimilu i transliteraciji teksta prethodi uvod u kojemu se donosi povijesni kontekst nastanka rukopisa i objašnjava način prijenosa tekstova u latinicu. Za tekstom slijede kazala (*Kazalo osobnih imena* i *Kazalo zemljopisnih imena*), neophodna pomoć i velika dodana vrijednost ovakvih izdanja, te sažetak. Svi su popratni tekstovi objavljeni na trima jezicima koji su intenzivno prisutni na području s kojega potječe rukopis: na hrvatskome, slovenskome i talijanskome, što izdanje čini trojezičnim.

Riječ je o poslovnim knjigama koje su se vodile od 1576. do 1672. godine na dvama pismima i četirima jezicima. Hrvatski i slovenski jezik zapisani su kurzivnom glagoljicom, a latinski i talijanski latinicom. Sadržajno su to bratovštinske, urbarijalne i matične knjige sela koja pripadaju općini Dolina. Prvobitno je rukopis zamišljen kao registar župne crkve sv. Ivana Krstitelja; stoga mu izvorni naslov glasi: *To je ligištarska crkva svetoga Ivana u Boljuncu*, odnosno *Urbario della Chiesa*. Ubrzo je knjiga proširila svoju namjenu te postala i bratovštinski registar jer je poslovanje crkve teško odvojivo od poslovanja bratovštine koja se o toj crkvi brine, što je potaknulo i priređivače izdanja na odabir njegovog naslova. Pri kraju se rukopis određuje kao urbar jer počinje obuhvaćati sve širi gospodarski djelokrug Boljunca.

Rukopis se danas čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pod signaturom VIII-140. U Akademijin arhiv dostavio ga je 1930. godine istaknuti istarski društveni i kulturni djelatnik mons. Božo Milanović, najpoznatiji po zaslugama za pripojenje Istre matici zemlji, a donio ga je zajedno s još nekim rukopisima koje je želio očuvati od fašističkoga uništenja. Prije toga rukopis se nalazio u Župnome uredu sv. Ulrika u Dolini, a za njega se znalo iz podataka Jakova Volčiča i Ivana Milčetića. Po dospijeću u Akademiju sadržaj je rukopisa u svojem katalogu temeljito opisao Vjekoslav Štefanić. Registar se sastoji od 96 listova koji su naknadno dobili omot. Na omotu se nalazi bilješka iz 1700. godine o plemićkoj

obitelji Raunach, za koju autori pretpostavljaju da je u navedeno vrijeme gospodarila Boljuncem.

Boljunec, talijanskoga imena Bagnoli della Rosandra, slovensko je naselje u Italiji smješteno jugoistočno od Trsta, na granici sa Slovenijom. Pripada tršćanskoj Općini Dolina, a naseljeno je od prapovijesti. U izvorima se prvi put spominje 1262. godine, kao Bagnolo u gospoštiji Sočerba, kojoj pripada istoimeni strateški kaštel, važan za kopnenu i morsku kontrolu. U tekstu o povijesnome razvoju Boljunca saznajemo još kako su ondje sačuvani ostatci nekadašnjega rimskog akvedukta, koji je vodom opskrbljivao antički Trst, kao i to da su u dolinskome kraju zbog povoljne klime i dobrih uvjeta za vinogradarstvo Rimljani gradili ladanjske vile. Boljunec se nalazi na prostoru na kojemu su se stoljećima smjenjivale vlasti: tršćanski biskup, tršćanska općina, Mlečani, Habsburgovci. Sukobi dviju potonjih silnica odražavali su se, naravno, na opće stanje u ovome kraju, a osobito na imovinsko-pravne odnose. Nakon konačne prevlasti Habsburgovaca 1576. godine stanje se smiruje, ali ono što nastavlja povremeno moriti stanovništvo jesu glad i kuga. Te se 1576. godine upravo i počinje voditi registar – autori pretpostavljaju da je to moglo biti zbog upoznatosti nove stare habsburške vlasti s imovinsko-pravnim problemima tih krajeva kojima su na taj način pokušali stati na kraj. U starija je vremena Boljunec, zajedno s ostalim naseljima u tršćanskome zaleđu, pripadao pražupi sv. Ulrika u Dolini, a od 1954. godine samostalna je župa Dolinskoga dekanata.

Posljedica je smjenjivanja vlasti i suživota različitih zajednica na ovome prostoru miješanje jezika, što se dobro odražava i u *Registru*. Tako se u zapisima, katkad i na istome listu, živo isprepleću hrvatski, slovenski, latinski i talijanski. To čini ovakvu građu izazovnom za objavljivanje. Preslovljavanje je obavljeno u skladu s dosadašnjim izdanjima Državnoga arhiva u Pazinu. Latinični zapisi preneseni su transkripcijom, a oni glagoljski transliteracijom s nekim transkripcijskim zahvatima kojima se s jedne strane olakšava čitanje, a s druge strane ostavlja trag odnosno podatak o izvornome načinu pisanja. Preslovljavanje katkad teško čitljivih rukopisa obavljeno je uzorno.

Registar svojim bogatim sadržajem odražava različite gospodarske i društvene aspekte sredine u kojoj je nastao i time na sažet način prikazuje čitav javni život ranonovovjekovnoga Boljunca. Sadržava: zapisnike o godišnjoj zaradi crkve sv. Ivana Krstitelja, koja je ostvarivala prihode od najma zemljišta te prodaje ulja, vina i goveda, liste plaćanja crkvene desetine, bilješke o desetini vina i žita, travarine, evidencije najma imovine, popise ostavštine u nekretninama, popise zemljišnih čestica, sitnoga blaga, podatke o plaći zvo-

nara, bilješke o dugovima i njihovu povratu (na povrat upućuje činjenica da su zapisi prekriveni) te o pravima crkve i bratovštine, bratovštinske podatke (o članstvu – u kojemu su, zanimljivo, bile i žene, izboru starješina, godišnjim obračunima, приходima, koji su se temeljili na prodaji vina), podatke o opremanju crkve (dogovor s majstorom oko izrade oltarnih pala, nabava crkvenoga inventara, gradnja zvonika), pa čak i pravne dokumente (zapisnik istrage o nestanku nekih listova registra iz 1672.). Iz njih se iščitavaju vrijedni podatci o gospodarskoj povijesti – načini privređivanja, vrijednosti robe (cijene žitarica, vina, ulja), mjere itd. Podatke su upisivali župnici, koji su djelovali i kao javni bilježnici. Potpisani su ovi župnici: Juraj Jurinčić, Jakob Pengar, Jakob Križaj, Marko Croato, Marko Jurinčić i Benedetto Fogarino. Prvi od njih, Juraj Jurinčić, autor je glagoljskih zapisa i zaslužan je za početak vođenja registra. Za župnikovanja Marka Croata, koji je vodio zapise samo na latinskome, provedeni su građevinski zahvati na crkvi, a posljednji poznati zapisivač, župnik Fogarino, zapisivao je na talijanskome. Vrijeme zapisivanja upućuje na blagdane i spomendane koji su bili važni za život ranonovovjekovnoga Boljunca (jer su se između ostaloga bilježili troškovi proslava svetkovina), a to su osim najvećih blagdana bili spomendani naslovnika crkve sv. Ivana Krstitelja, ali i sv. Ivana Zlatoustoga, na čiji su se dan od 1619. godine polagali računi i birali bratovštinski starješine, zatim sv. Ivana evanđelista i sv. Egidija opata, a zapisi se nose i uz neke druge spomendane: sv. Hilarija, sv. Tome apostola, sv. Maura opata i sv. Andrije apostola. Zapisi su tematski izmiješani jer su se upisivali kronološkim redom.

Registar obiluje onomastičkim podacima: imenima i prezimenima starješina te članova i članica bratovštine (za neka prezimena, napominju autori, može se čak pratiti kako su slovenizirana, odnosno kako im se završetak pretvorio iz *-ac* u *-ec*) te imenima mjesta, osobito nazivima zemljišnih čestica koje su se davale u najam (njive, livade, vinogradi). Zbog toga, kao i zbog obilja podataka iz gospodarske i crkvene povijesti, knjiga *Registar crkve i bratovštine sv. Ivana Krstitelja u Boljuncu (1576. – 1672.)* može biti zanimljiva filozofima i povjesničarima različitih profila te svima koji se zanimaju za prošlost tršćanske Doline, prostora turbulentne povijesti, bogata jezičnim i kulturnim prožimanjima.

Sandra POŽAR